

STRESS

Het onderkennen van mogelijke oorzaken en hoe die te vermijden om ziekten te voorkomen

Dr. Colin Walker, dierenarts, Victoria, Australië

Hun ganse leven lang worden vogels blootgesteld aan organismen die hen ziek kunnen maken. Soms worden ze daadwerkelijk ziek, zelfs met fatale afloop, soms helemaal niet. Hoe komt dit?

Gezonde vogels hebben uiteraard een afweermecanisme, dat hen beschermt tegen dergelijke indringers. Veel van de ziekten die bij vogels voorkomen, worden door specialisten gerelateerd aan stress. Maar wat bedoeld een dierenarts eigenlijk wanneer hij zegt dat uw vogel(s) gestresseerd zijn? Hij bedoeld daarmee elke fysieke en psychologische factor die maakt dat de vogel vatbaar wordt voor ziekten, of met andere woorden die het weerstandvermogen aantast. Vogels met stress krijgen een lagere immuniteit. Dit betekent dat de hun immuniteitssysteem minder actief reageert, waardoor ze meer vatbaar worden voor ziekten. Als we willen dat onze vogels lang en gelukkig leven, dan moeten we een aantal oorzaken van stress bij vogels kennen en vooral hoe we die negatieve factoren kunnen vermijden.

Stress bij een nieuwe vogel

Het aankopen van een nieuwe vogels is altijd een spannend moment. Niet alleen voor de liefhebber, maar nog in veel grotere mate voor de vogel zelf, die het transport en een compleet nieuwe omgeving en huisvesting, vaak met lede ogen aanziet. Dat is nog meer het geval met jonge vogels, die dergelijk proces vaak meemaken in de periode dat ze nog volop zelfstandig aan het worden zijn. Ze worden dan niet alleen van de ouders gescheiden, maar ook een ander dieet is hun deel. Een vogel die in een andere kooi of vlucht ondergebracht wordt, moet zijn plaats zien te vinden, moet aan voedsel en water zien te komen, wat niet altijd zo evident is en niet zelden leidt tot stress.

De inrichting van de kooi moet vooraf gebeuren, alles compleet in orde, vooraleer de vogel geplaatst wordt. Zo moet men de vogel de eerste tijd niet meer onnodig storen en zal hij zich veel gemakkelijker aanpassen. Er moet

eveneens goed nagedacht worden over de plaats, het formaat en het model van de kooi. Voor de vogel is de kooi zijn territorium, zijn toevluchtsoord in geval hij zich bedreigd voelt. Daarom moet een kooi bij de vogel een gevoel van veiligheid verschaffen. Kijken we maar naar de dierentuinen van tegenwoordig, waar vrijwel alle kooien gemaakt uit tralie verdwenen zijn en vervangen zijn door een meer natuurlijke accommodatie. Daartegenover worden kooien in alle formaten en gewichten nog steeds volop gebruikt voor het huisvesten van huisdieren. Een vogel die in een kooi geplaatst wordt met rondom en bovenaan tralie, moet zich zeer onbeschermd en 'bloot' voelen. Zorg voor een gesloten dak en liefst nog 1 of 2 wanden die gesloten zijn, zelfs een simpele kartonnen wand aan de buitenkant kan wonderen doen. Ook het aanbrengen van stokken hoog in de kooi, geeft hen een gevoel van veiligheid, terwijl die liefst van een verschillende diameter en structuur dienen te zijn om problemen met de poten en tenen te voorkomen. Natuurlijke stokken en twijgen zijn het best. Veel kooien hebben een tralievloer waar de uitwerpselen doorheen vallen. Goed en gemakkelijk voor de eigenaar, maar de vogel vindt dat maar niks. Die wil een laag van 1 à 2 cm zand waar hij met plezier kan in lopen en springen, scharrelen, zelfs rusten en die perfect het vocht uit de uitwerpselen absobeert. Daarenboven is het een prima meststof voor de tuin. Regelmatig een nieuw laagje zand aanbrengen en een perfecte hygiëne is verzekerd.

Vogels die een nieuwe thuis aangeboden krijgen, voelen niet aan dat je het beste met hen voorhebt, dat je hen geen kwaad wilt doen. Drukke bewegingen, felle kleuren en schrille, harde geluiden zijn zeer stresserend. Spreek op een gelijkmatige toon en niet luid. Het helpt. De plaats van de kooi is eveneens van belang. Indien mogelijk plaats je een vogelkooi niet op de meest drukke plaats in het huis. Alles is nieuw voor de vogel en in alles ziet hij een gevaar. Alles wat gebeurt buiten het gewone, stoort zijn normale eet- en rustpatroon en dat geeft hem geen goed gevoel. Het aanpassen aan andere huisdieren zoals honden en katten, zal zijn tijd nodig hebben. Het is zelfs twijfelachtig of een vogel ooit wel went aan een kat. Het is beter dat je de kooi de eerste paar dagen in de meest rustige plaats van het huis zet, zodat hij rustig zijn nieuwe kooi gewoon wordt en goed begint te eten. Wanneer men zover is en de vogel ook zijn verzorger een

beetje begint te kennen, kan men overwegen om hem te verplaatsen naar een meer drukke plaats. Dit is vooral belangrijk voor papegaaiachtigen, die zich snel vervelen. Door ze voor een raam of zelfs buiten te plaatsen indien het weer het toelaat, kan men verveling tegengaan. Het is dus vooral belangrijk om de confrontatie met natuurlijke vijanden te vermijden, want dergelijke confrontaties leiden niet zelden tot stress en fysieke mankementen door het paniekerig rondvliegen van de vogel.

De temperatuur en de luchtvochtigheid is eveneens van belang. Een temperatuur van 20-25°C en een luchtvochtigheid van zo'n 60% is de voor de meeste vogels ideaal. Vogels zijn uiteraard wel bestand tegen hogere en lagere waarden, maar enorme schommelingen binnen een periode van 24 uur, bv. warme dagen en ijskoude nachten, zijn een stresserende factor. Tocht (vooral koude luchtstromingen doorheen warme lucht) zijn te vermijden.

Aangezien vogels hoofdzakelijk in horizontale richting vliegen, is het beter dat een vogelkooi eerder breed dan hoog is. Dit past gewoon beter bij de bewegingen van een vogel en het dier heeft er gewoon meer aan. Het hoeft geen betoog dat de kooi aangepast moet zijn aan de grootte van de vogel. Het is wraakroepend dat sommige kaketoets in een kooitje gehouden worden, zo klein dat de vogel niet eens zijn vleugels kan spreiden, laat staan vliegen. Kooien van 60x60x100 cm zijn geen uitzondering (dit is te vergelijken met een grasparkiet houden in een kooitje van 15x15 cm). Een dergelijke onaangepaste accommodatie is enkel aanvaardbaar voor tijdelijk gebruik of om de vogel te transporteren. Als het niet anders kan, dan is het noodzakelijk dat de vogel behoorlijk wat tijd buiten de kooi kan doorbrengen.

Stress en hygiëne

Kooivogels prefereren een nette, droge omgeving. Vochtigheid bevordert de ontwikkeling van bacteriën en vormt een uitstekende biotoop waar allerlei ongedierte hun eieren in deponeren, met alle gevolgen van dien. Uitwerpselen in en rond de voedingsbakken stellen de vogel bloot aan allerlei kiemen en gassen (vooral ammoniak) die volstrekt ongezond zijn. Het is duidelijk dat een nette kooi, nette voeder- en drinkbakjes noodzakelijk zijn.

Stress en voeding

In de afgelopen 10-20 jaar hebben zowel

kwekers als dierenartsen ingezien dat een compleet en uitgebalanceerd voedingsaanbod voor vogels belangrijk is. Vooral voor bepaalde soorten is dit opmerkelijk. Het is bijvoorbeeld niet overdreven als ik beweer dat 90% van de ziektegevallen bij Lori's te wijten is aan een ontoereikende voeding. Dit fenomeen komt zelfs voor bij losvliegende exemplaren, waarbij mensen hen een schoteltje suiker presenteren, brood en water. Deze dieren ontwikkelen een afhankelijkheid van deze gemakkelijk opneembare voeding en verwaarlozen het zelf zoeken naar voedsel, wat zowieso meer gevarieerd zou zijn. Omdat deze eenzijdige voeding een gebrek heeft aan eiwitten en mineralen, hebben deze dieren eveneens last van verminderde weerstand. Wanneer in dergelijke kweekruimtes een ziekte uitbreekt, is het noodzakelijk niet alleen de ziekte op zich te onderkennen, maar vooral wat de oorzaak ervan kan zijn. Vaak volstaat een aanpassing van het voedingspatroon om verdere problemen te vermijden. Hoe beter men de natuurlijke voedingsgewoonten van een dier kan nabootsen, hoe beter. Hou steeds voor ogen dat de meeste vogels alles wat eetbaar is tot zich nemen, zodanig dat een uitgebreid en gevarieerd dieet binnen de kortste keren kan zorgen voor een verbetering in de situatie.

Stress en parasieten

Een parasiet is kort samengevat een organisme dat leeft van een ander organisme. Om te kunnen overleven nemen ze dus energie op van hun gastheer. Door dit te doen kunnen ze zelfs de gastheer fysiek ten gronde richten. Parasieten werken daarom zeer enerverend op de dragers ervan. Het gebeurt niet zelden dat een parasitair probleem samengaat met een ziekte veroorzaakt door stress. Zo komt rondworm en Chlamydie bij voorbeeld vaak samen voor bij Neophemas. Het heeft geen zin de Chlamydie te lijf te gaan zonder de rondworm te verdrijven. Dergelijke intense behandeling kan bij de vogel nog meer stress veroorzaken, maar een mens moet wat...

Vogels in de vrije natuur hebben minder last van parasieten dan vogels die in gevangenschap gehouden worden, omdat die minder onderling met elkaar in contact komen en ook minder in contact kunnen komen met besmette uitwerpselen omdat die over een zeer groot gebied verspreid worden. Door vogels met grote hoeveelheden samen te houden, verhoogt de kans op parasieten enorm. Zonder een adequate hygiëne en een systematische

kontrole van de dieren, kunnen parasieten een ware slachting veroorzaken in kweekruimtes. Parasieten verzwakken hun dragers zodanig, dat ze onderhevig worden aan allerlei andere infecties. De voornaamste parasieten zijn wormen, luizen en mijten waartegen een uitgebreid gamma geneesmiddelen bestaat die in alle veiligheid gebruikt kunnen worden. Uw (vogel)dierenarts weet welke parasieten op uw specifieke vogelsoort van toepassing zijn en zal de beste medicatie voorschrijven.

Stress en ruimte

Het is niet alleen belangrijk dat het aantal dieren aangepast is aan de beschikbare ruimte, maar dat ook, indien verschillende soorten samen gehouden worden, dat ze verdraagzaam kunnen samenleven. Over het algemeen hebben niet-geslachtsrijpe vogels minder ruimte nodig dan volwassen dieren. Niet zelden is een overbevolking de oorzaak van stress, waarbij vaak het feit over het hoofd gezien wordt, dat wanneer vogels geslachtsrijp worden, ze meer ruimte in een vlucht opeisen. Vooral papegaaien hebben behoefte aan een territorium, wat niet zelden uitmondt in regelrechte gevechten. Vogels wedijveren niet alleen om ruimte, maar ook om voedsel, de beste (vaak de hoogste) zitplaatsen, nestgelegenheid enz.

Stress en gedrag

Vooral jonge vogels vinden zekerheid en geborgenheid in een vast dagelijks stramien en een vertrouwde omgeving. Veel mensen die niet vertrouwd zijn met vogels, zijn de mening toegedaan dat, wanneer ze een vogel op zijn stokje zien zitten, zijn IQ niet veel hoger is dan de doorsnee goudvis. Mensen die lange tijd met vogels omgaan, weten dat dat helemaal niet het geval is. Veel vogels hebben een IQ dat gelijk is, of zelfs hoger, dan dat van een hond. Zonder enige twijfel herkennen vogels andere soorten, herkennen elkaar als individuen en behandelen elkaar ook op die manier. Ook herkennen ze mensen. Hun verzorger wordt binnen de kortste keren aanvaard en als niet-bedreigend aanzien. Sommige papagaaien begrijpen 60 verschillende bevelen, iets waar de meeste honden alleen maar van dromen (en hun

baasje). Als je dit inziet, is het ook gemakkelijk te begrijpen dat eenzaamheid en verveling geen problemen zijn die aan een vogel voorbijgaan. Voldoen aan de psychische eisen van vogels, kan al veel problemen vermijden.

Er is al veel geschreven over het gedrag van vogels. Het correct interpreteren van het gedrag van uw vogel(s), zal uzelf een beter gevoel geven en ook de vogels kunnen er maar wel bij varen. Dit is vooral het geval bij soorten waarbij sociaal contact van groot belang is. De mens moet dan doorgaan voor een surrogaat voor collega's in het wild. De meeste papegaaiachtigen vormen een hechte band binnen de groep. Vogels in gevangenschap die alleen gehouden worden, ontberen deze band die hen eigenlijk in de genen zit. Zodoende wordt de verzorger voor deze dieren hun partner. Papegaaien hebben als intelligente vogels, vaak last van eenzaamheid. De verzorger wordt niet alleen als partner aanzien, maar ook als verstrekker van voedsel, zodanig dat de relatie tussen vogel en verzorger danig begint te lijken op een relatie tussen vogels in het wild. Een vogel die zich door de verzorger laat strelen en aaien, heeft vertrouwen in die persoon. Veel mensen hebben schrik dat de vogel zal bijten met zijn sterke bek, maar de vogel wil zijn vertrouwen ook uiten door in uw vingers vertrouwelijk te bijten. Het strelen van de tong bijvoorbeeld is gedrag dat een sterke band aantoont. Door plots uw hand weg te trekken wordt het dier alleen maar verward, voelt zich afgewezen en zo krijgt men na enige tijd een agressieve vogel, die dan wel echt gaat doorbijten. Wanneer je een vertrouwensrelatie met uw vogel opgebouwd hebt, zal die niet harder bijten dan een hond die speelt met zijn baasje. Het wederzijds vertrouwen dat tussen de verzorger en de vogel kan opgebouwd worden (of het nu over een grasparkiet of over een Ara gaat) is één van de belangrijkste elementen die de liefhebber aanspreekt.

Dit artikel van Dr. Colin Walker werd u aangeboden door de WBO (World Budgerigar Association) en maakt deel uit van de uitwisseling van zo ruim mogelijke informatie tussen leden, met dank aan het Australian Birdkeeper Magazine.